

N:o 62.

Af Herr **C. G. Lindmark:** *Om förändrade stadganden angående befälhafvares å kronofartyg ersättningsskyldighet för skada, som genom befälhafvarens vållande, men utan uppsåt, fartyget eller annan egendom tillskyndats.*

Den fråga, på hvilken jag nu tager mig friheten att vördsamt fästa Riksdagens uppmärksamhet, skulle redan för länge sedan blifvit af mig i motionsväg berörd, om icke personliga grannlagenhetsskäl hindrat mig att äga henne under Riksdagens ompröfning, så länge jag kunde vara mer medelbart intresserad af frågans tillfredsställande lösning.

Det, jag velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på, är den ersättningsskyldighet officer vid flottan — förutom straff enligt gällande strafflag för krigsmakten — är underkastad i händelse af skada å det fartyg han för eller å andra fartyg, med hvilka han kunnat komma i kollision, ehvad skadan uppkommit af uppsåt eller vållande.

Sedan jag sjelf uppnått den ålder och grad inom tjensten, att jag sannolikt icke vidare kommer att bära ansvar som enskild fartygschef, må jag kunna hoppas, att man icke skall misstyda motiven för denna min motion, som tillkommit endast för att söka ändring i förhållanden, som äro alldeles enastående inom världens mariner, och hvilka, till skada för tjensten, rätt förstådd, kunna menligt inverka på våra sjöofficerares utveckling till djerfhet och kraftigt initiativ.

Grunden för sjöofficerares ersättningsskyldighet för skada, vållad under tjensteutöfning, sökes, som bekant, i kap. 6 § 1 i allmänna strafflagen, som lyder som följer:

“Skada, som någon genom brott annan tillfogar, skall af den brottslige gäldas, ehvad brottet skett af uppsåt eller vållande. Har den, som ska-

dan led, genom eget vållande, dertill medverkat; varde skadeståndet jemkadt, efter ty som skäligen pröfvas.“

Strafflagen för krigsmakten innehåller inga närmare bestämmelser angående ersättningsskyldighet, utan hänvisar beträffande dem till allmänna lagen. Men när helst ansvar för försummelse i tjensten, som vållat skada, medför straffpåföljd enligt sistnämnde lag — ja äfven när ingen sådan straffpåföljd ansetts kunna ådömas — har ersättningsskyldighet blifvit af krigsdomstolarne ådömd.

Som bevis på hvilka, lindrigast sagdt, underliga, men för sjöofficerarne känbara konsekvenser nu gällande lagstiftning har, ber jag att få åberopa Kongl. Krigshofrättens utslag af den 2 September 1864 rörande ångfregatten "Vanadis" sammanstötning med storfiskesbåten "Fursten", och hvilket mål finnes relateradt i Naumanns Tidskrift för Lagstiftning år 1866 under N:o 87 på sidan 530. Och af egen erfarenhet vet jag, att vår åklagaremakt icke försummar något, för att i fall, sådana som dessa, påyrka skadeersättningar, der menniskor, som sakna den högre juridiska insigten, icke kunnat drömt om att ersättningsyrkanden ens skulle kunnat förutsättas. Så till exempel erinrar jag mig, när jag som tillfällig ledamot i Krigshofrätten varit med vid handläggning af ett mål mot en fartygschef, som med en kanonbåt stött på grund i Stockholms skärgård och först efter tre dagar kunnat tagas af grundet, att kronans åklagare vid krigsrätten, förutom alla kostnadsersättningar för fartygets tagande af grund m. m., äfven påyrkade, att fartygschefen skulle kännas skyldig att ersätta kronan för till underbefäl och manskap utgående aflöning och portion under de dagar fartyget qvarstod på grundet, under förebärande att, enär fartyget icke under dessa dagar kunde anses bringa den för besättningen med expeditionen afsedda öfningen, dessa kostnader voro för kronan ren förlust, som borde af fartygschefen ersättas. Visserligen blef icke detta yrkande af Krigshofrätten godkändt; men som det är kännetecknande för den juridiska uppfattningen i frågor som dessa, har jag trott mig med fog kunna här framhålla detsamma.

Jag vet icke om lagen håller en fartygschefs efterlevande familj ansvarig för den förlust kronan lider, om ett fartyg förliser och chefen dervid tillsätter lifvet; men alldeles osannolikt skulle jag icke anse det vara, att döma efter de domslut i ersättningsväg, som gått ut öfver svenske sjöofficerare.

Detta om Sverige!

För att emellertid kunna bilda sig ett omdöme i frågan, är det nödvändigt att se till, huru enahanda frågor bedömas och behandlas i andra länder; och vänder jag mig då först till våra närmaste grannländer, Norge och Danmark.

I Norges kriminallag, 26 kap. 1 §, heter det: "Den ved Forbrydelse

forvoldte Skade paaligger den skyldige at erstatte, enten han har forbrudt sig forsætlig eller af Uagtsomhed.“

Enda tillfället då det varit i fråga att göra gällande denna ersättningskyldighet af norsk sjöofficer var, när chefen på monitorn Mjolner, med lots ombord, den 21 Juni 1869 stötte på grund vid Kragerö. Enligt den af Høiesteret den 8 Februari 1870 fastställda domen ålades chefen 15 dagars vaktarrest, med skyldighet att jemte lotsen betala rättegångskostnaderna. Men frågan om ersättning till staten för omkostnaderna för fartygets tagande af grund och reparation blef på Marine-Departementets hemställan icke upptagen till behandling vid frågans handläggning af krigsrätten, utan gjorde regeringen i proposition till Stortinget af den 25 Oktober 1870 hemställan, att allt ersättningskrafv emot chefen och lotsen skulle efterskänkas; och ville regeringen härvid göra den åsigten gällande, att, med ett sådant efterskänkande, ett precedensfall skulle komma till stånd, som för framtiden skulle blifva gällande som regel för slika fall. Men ehuru Stortinget icke ville acceptera denna regeringens tolkning af det blifvande beslutets betydelse, biföll det dock enhälligt att ersättningskrafvet emot chefen och lotsen skulle förfalla.

Härvid är att märka, att ersättningskrafvet, som aldrig juridiskt fastställdes, efterskänktes, utan att chefen var nödsakad att i nådeväg söka befrielse från detsamma.

Enligt danska lagstiftningens allmänna anda är det utom allt tvifvel, att en sjöofficer, liksom hvarje annan embetsman, *kan* dömas att ersätta den skada, han under sin embetsutöfning förorsakar; men så långt man minnes tillbaka har ingen sådan ersättning blifvit utkräfd, och vid den senast stadfästade generalkrigsrättsdomen, genom hvilken en fartygschef, som satt bort sitt fartyg, blef skild från tjensten, nämnes icke ett ord om skadeersättning till kronan.

Inom den kejsrerliga tyska flottan tillämpas icke grundsatsen om personlig ersättningskyldighet i något afseende på officerare eller andra militärpersoner för skada, som, till och med i följd af försummelse, förorsakas å statens egendom under militärisk verksamhet, hvartill särskildt räknas befäl å krigsfartyg.

Enahanda är förhållandet i England, Frankrike, Holland och Österrike. I Förenta Staterna ställes officer i fall, hvarom nu är fråga, för krigsrätt. Ehuru det icke finnes någon särskild lagstiftning i ämnet, anses krigsrätten *kunna* ådöma officer ett mot skadan svarande ersättningsbelopp; men amerikanska regeringen anser, att ett dylikt förfaringssätt bör undvikas, hvarföre icke heller skadeersättning någonsin ådömes.

Om vid dylikt fall, t. ex. vid sammanstötning, skadeersättning till ett

främmande fartyg ifrågakommer, betalas densamma af marindepartementets anslag till extra utgifter.

Af denna kortfattade redogörelse, hvilken jag tror vara exakt, såsom grundad på officiella dokument, kommer man till det öfverraskande resultat, att i intet främmande land så långt man minnes tillbaka — oaktadt i flera bland dem lagens allmänna bestämmelser angående skadeersättning äro ungefär enahanda som i Sverige — någon sjöofficer blifvit ådömd ersättning för skada å fartyg under tjensteutöfning. Sverige är således det enda land, der chefen på ett örlogsfartyg, under det han åtnjuter den hedern att i utländska hamnar vara representant för sitt land, äfven har att bära det stora ansvaret att under sin tjensteutöfning vara kronans assuradör för det fartyg han har den äran att föra.

Besinnar man nu, att svenska sjöofficerares ersättningsskyldighet för skada, som under tjenstgöring vållas, grundar sig på den mycket kortfattade § 1 i 6 kap. af allmänna strafflagen, der det talas om ersättningsskyldighet för "skada, som någon genom brott annan tillfogar", och att detta ord brott tolkas så hos oss, att den, hvilken såsom befälhafvare på ett örlogsfartyg gjort sig skyldig till felaktigt omdöme eller till en mindre förseelse i tjensten, hvaraf skada uppstått, och härför dömes till ett lindrigare straff med stöd af § 144 i strafflag för krigsmakten, i och med detsamma känts skyldig till brott, hvilket naturligtvis har till följd att han dömes att ersätta skadan. Ja, det synes till och med vara konstateradt, att döma efter ofvan citerade mål emot chefen på fregatten Vanadis, att han icke ens behöfver hafva gjort sig skyldig till någon enligt strafflag för krigsmakten straffvärd förseelse, och ändock kan han blifva dömd att ersätta skada, som genom fartyget förorsakats.

Männe de domare, som under veckor, ja, månader kunna begrunda ett utslag i ett krigsrättsmål emot en sjöofficer, och som från sakkunnige män kunna inhemta moget öfvertänkta omdömen öfver en fartygschefs handlingssätt vid ett gifvet tillfälle, alltid hafva klart för sig, att dennes beslut oftast i farans stund måste fattas ögonblickligt och hardt nära intuitivt, och att den utväg, han väljer för att draga sig ur en plötsligt framträdande fara, mera beror af hans sjömannainstinkt och erfarenhet än af moget öfvervägande, som vid tillfället förbjuder sig sjelf? Männe icke sjömannens lif är det rikaste på faror och vexlingar af alla slag, och männe det icke ligger i sakens natur, att hafvet måste kräfva större offer af lif och egendom, än hvilket annat yrkesfält som helst? Är det icke under sådana förhållanden billigt, ja, rättvist, att lagen vid tillämpning af straff tager sjömannens exceptionella ställning med i beräkning? Männe föreskrifterna i §§ 48 och 172 af sjölagen angående befälhafvares på handelsfartyg ersättningsskyldighet för vållad skada å fartyg och last ens ifrågasättas att tillämpas, om icke

rent af brottsliga fel ligga befälhafvaren till last? Allt synes mig sålunda tala för, att ändring i nuvarande ansvarsskyldighet för sjöofficer, som vållat skada under tjensteutöfning, måtte komma till stånd.

Må strängt straff efter krigslagarne drabba officeren för fel och försummelse i sin tjenst; men må han icke tvingas att under denna sin tjensteutöfning ständigt hafva för ögonen eventuel ekonomisk ruin för sig och familj hvarje gång hans sjömannaomdöme sättes på prof under kritiska förhållanden.

Och hvad vinner man i i sjelfva verket med att fortfarande bibehålla den nuvarande lagskipningen i dessa frågor? Jo, att de stora förlusterna måste afskrivas, medan några tusental eller hundratal kronor kunna utkrävas.

Jag tror mig endast gagna den sak jag förfäktar, när jag slutligen meddelar följande utdrag ur en nôte från franska marinministeriet, just afhandlande denna fråga, och som i öfversättning lyder som följer:

“Ehuru enligt de allmänna grunderna för “Code civil“, och särskildt för dess 1382 artikel, staten kan utkräva penningeersättning af officer, genom hvars förvållande uppstått förlust eller skada å fartyg under hans befäl, har marindepartementet i sjelfva verket aldrig väckt anspråk i sådant hänseende.

Detta förfarande har sin hufvudsakliga grund i nödvändigheten att lemna fartygscheferna i full besittning af den handlingskraft och beslutsamhet, som lifvet på sjön med nödvändighet förutsätter och hvilka egenskaper oundvikligen skulle förlamas af fruktan att i ett gifvet ögonblick sätta en hel familjs oberoende på spel.

Franska regeringen litar i främsta rummet till sina officerares känsla af deras moraliska ansvarighet; den betraktar dem som organer, hvilka i utöfningen af sitt kall på visst sätt träda i dess stad och ställe och anser för ändamålet tillräckligt att straffa hvarje under utöfvandet af deras tjenst begånget fel, vare sig i svårare fall med i krigslagen angifna straff eller genom att återtaga sitt förtroende och utesluta dem från sådana ansvarsfullare kommenderingar, till hvilka de kunnat blifvit kallade, från sådana belöningar och hedersposter, som de skulle kunnat få emottaga.

Staten tillämpar denna grundsats ända derhän, att den i sjöofficerarnes förhållanden till tredje man icke tvekar att hålla dem skadeslösa för de penningeförluster de kunnat få vidkännas i händelse af skada, förorsakad af de under deras befäl stående fartyg å handelsfartyg.

Denna uppfattning, hvartill seder och bruk samt lagstiftningen i dess helhet gifvit upphovet, har aldrig varit underkastad vexling ända sedan, enligt ordalydelsen i ordonnancen af den 25 Mars 1765, ansvarigheten för fartyget ålegat dess chef.“

Stödjande mig på hvad jag här ofvan haft äran anföra, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del medgifva, att på Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje fall må bero, huruvida kronans rätt till ersättning af befälhafvare å kronans fartyg skall göras gällande, då skada å fartyget uppkommit endast genom befälhafvarnes vållande och ej af uppsåt, äfvensom då af enahanda anledning å annan egendom förorsakats skada, hvilken kronan såsom fartygets egare i första hand ålagts ersätta.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 29 Januari 1882.

C. G. Lindmark.
